

either the relevant sections in the textbook, or a few articles in magazines and collections.

Emphasizing the theoretical and practical value of scientific research of normative regulation, the author notes that its relevance comes from scientific views on the mechanism of regulation as an important institute legal theory in terms of its nature, content, structure, nature, functions and purposes. Of practical interest is determining the characteristics of its operation at the present stage of development of Ukrainian society and identify, if necessary, by increasing its efficiency.

Keywords: *legal regulation, research, general theory of law, the unified model, methodology of knowledge*

Надійшла до редакції 04.02.2013

О.В. Лаба

кандидат юридичних наук, доцент
(Східноєвропейський національний
університет імені Лесі Українки)

УДК.378.264

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСНОВНИХ КРИТЕРІЇВ КЛАСИФІКАЦІЇ ЮРИДИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Визначено основні критерії класифікації юридичної діяльності. Досліджено багатоаспектний характер юридичної діяльності як одного з головних систематизуючих чинників, які консолідують різні правові явища в єдине ціле, та як такої, що сприяє самоорганізації правової системи суспільства.

Ключові слова: *критерії, класифікація, юридична діяльність, право, норма права, правові принципи, правові дії.*

Постановка проблеми. Характеризуючи юридичну діяльність, необхідно мати на увазі, що вона відбувається в досить специфічному соціальному середовищі, впливає лише на ті об'єкти, що знаходяться під захистом права як певна система соціальних цінностей. Юридична діяльність є явищем правового походження. Тому поряд із визначенням взаємозв'язків з іншими соціальними явищами необхідно особливу увагу приділити зв'язку з явищами правової системи (правові відносини, законність, система законодавства).

Виклад основного матеріалу. Соціальне походження та соціальна зумовленість юридичної роботи дають можливість говорити про її об'єктивну необхідність та практичне значення, завдяки чому суспільством задовольняється цілий ряд специфічних потреб та інтересів, які безпосередньо ґрунтуються на праві. Цікаво, що саме право як явище за ознаками свого походження, розвитку, існування та реалізації також має об'єктивний характер і з такою ж самою об'єктивністю, з якою воно існує в системі соціальних зв'язків, передбачає професійну діяльність правознавців, які стоять на захисті права, його норм і створюють всі можливі умови для їх ефективної реалізації. Таким чином, складається відокремлена сфера діяльності суспільства, що зумовлена фактором об'єктивного існування засобів регламентації суспільного життя, в тому числі і правового. Цю ситуацію слід розг-

лядати як потребу суспільства, життєво важливий інтерес, на реалізацію якого воно спрямовує свій юридичний потенціал [1, с. 24].

Виходячи із вищезазначеного і використовуючи рівень філософського осмислення проблеми, юридичну діяльність слід розглянути як різновид соціальної діяльності, яка є більш узагальнюючим поняттям, ніж юридична. Соціальна діяльність визначається як спосіб організації та існування соціального організму, в процесі чого шляхом перетворення та споживання оточуючого світу відбувається задоволення життєвих потреб та інтересів соціальних суб'єктів.

Слід враховувати, що життєві потреби та інтереси суспільства досить різноманітні, виходячи із його багаторівневої структурної організації та неоднорідності складу, а це, у свою чергу, передбачає відповідну кількість різноманітних засобів та дій, які б задовольняли соціальний інтерес.

Тому, поряд з юридичною діяльністю, існують виробнича, духовна, культурно-виховна, політична, організаційно-управлінська, дослідницька та інші види соціальної діяльності.

Наявність права в суспільстві передбачає наявність юридичної діяльності, яка і забезпечує функціонування права, тобто його дію. У випадку відсутності правових норм, права в цілому, юридична робота втрачає свій зміст та свій основний інструментарій [1, с. 26].

Юридична діяльність здійснюється юристами — фахівцями на професійній основі. Це означає, що у сфері юридичної діяльності працюють спеціалісти-професіонали, які володіють спеціалізованими правовими знаннями, відповідними навичками роботи, виконують кваліфіковано юридично-значущі дії, що визначають зміст їхньої роботи.

Складність життєвих ситуацій, які вирішуються юристами, висока вимогливість правової процедури, особливості формально-абстрактного мислення та термінології юридичного спілкування передбачають, що юридичну роботу повинні здійснювати лише спеціально підготовлені фахівці. Якщо проаналізувати законодавство України, що регулює діяльність органів прокуратури, суду, адвокатури та деяких інших органів та установ, які здійснюють юридичну діяльність, то однією із вимог до кандидатів на посаду є наявність вищої юридичної освіти. А щодо діяльності адвоката, наприклад, то висувається вимога скласти кваліфікаційний іспит, який приймає компетентна комісія. В органах суду також існують відповідні кваліфікаційні комісії, які періодично перевіряють рівень професіоналізму своїх співробітників. Для зайняття особливо відповідальних посад в юридичних установах висуваються додаткові вимоги до претендентів, які передбачають наявність особливого рівня професіоналізму та значного досвіду юридичної практики [2, с. 117].

Юридична діяльність спрямована на організацію діяльності інших суб'єктів права. Відомо, що право стосовно всіх його суб'єктів здійснює формально однаковий вплив, що зумовлюється формальною рівністю суб'єктів права перед силою правових приписів. Однак, незважаючи на це, виділяється спеціальна група суб'єктів, які, крім виконання своїх статусних обов'язків, повинні визначати правове положення інших осіб, слідкувати за якістю

здійснення ними правових норм, допомагати їм у реалізації суб'єктивних прав та юридичних обов'язків, створювати належні умови для забезпечення високого рівня ефективності реалізації правових норм [3, с. 121].

Метою юридичної діяльності є впорядкування та узгодження суспільних відносин. Право, як відомо, встановлює певні межі можливостей людини, за які не можна виходити, тому що порушується межа свободи іншої особи, відбувається втручання у сферу прав іншого суб'єкта. Завдання, які вирішуються в ході юридичної діяльності, в основному, полягають у тому, щоб встановлювати межі можливої поведінки суб'єкта, наповнювати його можливості змістом, захищати сферу можливого від протиправного втручання інших суб'єктів та зобов'язувати винних до відновлення порушеної межі. Якщо за якихось умов цей механізм не спрацьовує, то між учасниками правових відносин виникають певні неузгодженості, суперечності, що не дозволяють задовольнити свій життєвий інтерес, використовувати соціальні блага. Це призводить до суперечності відносин, конфліктності ситуацій, що далеко не на користь окремим особам та суспільству в цілому. Історія нашого суспільства знає достатньо прикладів, коли невизначеність, нерегульованість ситуацій потрясли суспільство катаклізмами, призводили до трагічних наслідків, що свідчить про значну роль регулятивної функції юридичної роботи у суспільному житті.

У ході здійснення юридичної діяльності використовуються як правові, так і неправові засоби. Зрозуміло, що у сфері права неможливо обійтися без таких засобів, які так чи інакше пов'язані з правом і виконують роль основного інструментарія у реалізації повноважень юристів-фахівців. Такими засобами вважаються норми права, правові відносини, права та обов'язки, юридично значущі документи та вчинки, індивідуально-правові вказівки, розпорядження, правова свідомість, акти реалізації права тощо. Всі вони походять від права, є явищами права. Однак функціонувати їм доводиться у різних сферах життя суспільства та у взаємодії із неправовими явищами. Останні виконують роль супутніх або допоміжних засобів, що використовуються у практичній діяльності юристів та сприяють підвищенню ефективності їх роботи. Тому, характеризуючи юридичну діяльність, слід говорити про поєднання правових і неправових засобів здійснення своїх повноважень. Наприклад, поряд із складанням протоколу про адміністративне правопорушення або винесення постанови про визнання підозрюваним особою, яка є учасником даного процесу, роз'яснюються права та обов'язки, ступінь вини, наявність протиправних дій та можливі негативні наслідки. Таким чином, одночасно із фіксацією юридично значущих дій або рішень використовується інформування суб'єкта, що є неправовим засобом і не має для суб'єкта правових наслідків. Також можуть бути використані організаційні або виховні засоби, які у поєднанні з правовими дозволяють досягнути певної мети. Наприклад, поряд із посиленням роботи патрульно-постової служби міліції використовуються такі засоби: інформування населення про стан правопорядку в районі та надання рекомендацій на випадок протиправних посягань на майно громадян. А з метою попередження правопорушень в умовах виробництва можуть вживатися не

тільки заходи посилення контролю за трудовою дисципліною, але й роз'яснення необхідності збереження майна, можливості негативних наслідків, що являє собою елемент виховної роботи.

Правова регламентація юридичної діяльності полягає в такому:

- право само по собі – дуже впливовий засіб, що пояснюється його державно-владним походженням, тому застосування права до інших осіб є однією із форм прояву влади;

- правові дії юристів тягнуть за собою певні наслідки для інших суб'єктів, іноді дуже серйозні, тому діяльність юристів досить чітко регламентується нормами права, хоча можна говорити й про регулятивну роль інших соціальних норм (норми моралі, корпоративні норми);

- існування цілісної системи законів, що регламентують діяльність суду, прокуратури, адвокатури, міліції, нотаріату, а також наявність системи процесуальних законів і норм свідчать про відповідну регламентованість здійснення правової процедури. Норми процесуального права вказують на те, як звернутися до установи, які відомості про особу або подію фіксуються та в якій формі, який орган здійснює попереднє вирішення справи, в який термін можна оскаржити рішення тощо.

Але така чітка регламентація юридичної процедури вимагає знання та дотримання її не тільки юристами-фахівцями, але й всіма іншими особами, чії справи є предметом правового вирішення.

Юридична діяльність здійснюється у формі практичної, наукової та освітньої діяльності. З іншого боку – це три окремі сфери правової роботи, які існують та розвиваються за своїми специфічними закономірностями, виконують свою соціальну роль. Між ними існує тісна взаємодія, що пояснюється єдиним походженням цих форм діяльності, їх існування на цій підставі слід розглядати комплексно, виходячи із специфіки функціонального призначення кожної окремо взятої форми. Так, якщо конкретні життєві ситуації вирішуються шляхом здійснення практичної роботи (форма практичної діяльності), в ході якої реалізуються права та обов'язки інших суб'єктів, вирішуються спірні ситуації, втілюється справедливість у реальне життя тощо, то підготовка фахівців-практиків для юридичної роботи можлива лише за умов здійснення освітньої форми юридичної діяльності. В системі освіти майбутні фахівці отримують спеціалізовані знання, набувають вмінь, навичок правової роботи, формують свою правову свідомість, формально-логічне мислення. У свою чергу, функціонування системи юридичної освіти неможливе без узагальнення юридичної практики, виявлення закономірностей, методів та форм її здійснення, без вироблення правових концепцій соціального розвитку, без формування окремих юридичних термінів, тобто без наукового дослідження правової дійсності, яке разом із всією системою засобів та умов виробництва нових знань складає окрему форму та напрям юридичної діяльності [4, с. 38].

Визначення видів юридичної діяльності залежить певною мірою від того, який критерій взяти за основу класифікації. Нами вже було визначено три види юридичної діяльності за основними формами її здійснення – практична, наукова, освітня, що дуже важливо для її загальної характерис-

тики. Однак є й інші критерії, використання яких дає змогу охарактеризувати юридичну діяльність в іншій площині, або іншому аспекті, крізь призму науково-дослідницького інтересу. Так, наприклад, виділяють – за змістом: консультування, тлумачення, виступи в юридичних установах, ведення юридичної справи тощо; за професійною спеціалізацією або за суб'єктами здійснення: адвокатська, слідча, прокурорська, судова, нотаріальна; за соціальними сферами: юридична діяльність у сфері економіки, політики, в духовній сфері; за кількістю уповноважених осіб, що здійснюють розгляд юридичної справи: індивідуальна (одноособова), колегіальна (колективна); за змістом інтелектуальної роботи: пізнавально-пошукова, організаційна, реконструктивна, реєстраційна, комунікативна [5, с. 79].

Найбільшого практичного значення має проведення класифікації видів юридичної діяльності за спеціальностями, які історично склалися в межах юридичної професії та значною мірою відбивають зміст окремих професійних напрямів юридичної роботи.

Висновки. Отже, юридична діяльність має багатоаспектний характер, тому що здійснюється у різноманітних сферах людської діяльності, впливає на економічні, політичні, культурні, ідеологічні, організаційно-управлінські відносини. Юридична діяльність є одним з головних систематизуючих чинників, які консолідують різні правові явища в єдине ціле, сприяє самоорганізації правової системи суспільства. В ній відбувається опосередкований обмін між видами юридичної діяльності, між юридичною діяльністю і правомірною поведінкою громадян. Цей обмін становить основний зміст усіх динамічних процесів, джерело розвитку, відновлення та функціонування правової системи суспільства.

Бібліографічні посилання

1. Гусарев В. Д., Тихомиров О. Д. Юридична деонтологія / В. Д. Гусарев, О.Д. Тихомиров. – К., 1999.
2. Хрестоматія по юридической деонтологии. Сборник нормативных актов об основных стандартах профессиональной деятельности юристов/ О.Ф. Скакун. – Х., 2002.
3. Пашук Т. Концепція юридичних засобів: до загальнотеоретичної характеристики // Юридична Україна. – 2004. – № 8. – С. 10–15.
4. Цвік М. В. Загальна теорія держави і права. – Х., 2002.
5. Бандурка О. М. Юридична деонтологія. – Х., 2002.

Лаба О.В. Теоретико-правовая характеристика основных критериев классификации юридической деятельности. Определены основные критерии классификации юридической деятельности. Исследован многоаспектный характер юридической деятельности как одного из главных систематизирующих факторов, которые консолидируют разные правовые явления в единое целое, и как таковой, что способствует самоорганизации правовой системы общества.

Ключевые слова: критерии, классификация, юридическая деятельность, право, норма права, правовые принципы, правовые действия.

Labo O.V. Theoretical and legal description of major classification criteria for legal activities. Legal activities take place in very specific social environment, affect only those objects that are protected by law as a system of social values.

Legal activities should be considered as a form of social activity, which is more general meaning than legal one. The aim of the activity is legal regulation and coordination of public relations. Law imposes certain limits of human possibilities, for which you can not proceed

because the limit is violated freedom of another person, there is interference in the right of another entity. Tasks performed in the course of legal activities, is that, to set limits on the possible behavior of the subject, his ability to fill the content defend the scope of possible unlawful interference with other subjects and compel those responsible for the restoration of the broken limits.

In the course of legal activities both legal and non-legal means are used. Legal regulation of legal activities is as follows : the right itself - a very powerful tool, because of its state-power descent, so the use of rights to others is one of the forms of government, the legal action lawyers entail certain consequences for other subjects objects, because the legal profession is clearly governed by the rule of law and other social norms (morality , corporate standards), the existence of an integrated system of laws governing the work of the court, prosecutor's office, the bar, the police, the notary, and the presence of laws and procedural rules testify of an appropriate regimentation of the implementation of process of law.

Legal activity is multidimensional in nature, as is done in various spheres of human activity has an impact on the economic, political, cultural, ideological, organizational and managerial relationships. Legal services is a major factor by organizing that consolidate various legal phenomena as a whole, promotes self-organization of the legal system of the society.

Keywords: *criteria, classification, legal work, law, rule of law, legal principles legal action.*

Надійшла до редакції 15.02.2013

Л.А. Лазаренко

кандидат юридичних наук

(*Національна академія внутрішніх справ*)

УДК 342.736

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУДАМИ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА ГРОМАДЯН УКРАЇНИ НА ЗВЕРНЕННЯ

Сформульовано поняття і зміст забезпечення судами конституційного права громадян України на звернення, дано характеристику елементів змісту, запропоновано висновки і рекомендації.

Ключові слова: *суди, забезпечення, створення умов, охорона, захист, поновлення конституційного права громадян України на звернення.*

Постановка проблеми. Проблема компетенції, функцій, форм і методів діяльності судів України по забезпеченню конституційного права громадян України на звернення має теоретичне і практичне значення. Вирішення цієї проблеми дасть змогу громадянам реалізувати своє конституційне право на звернення у повному обсязі і в порядку, визначеному законом.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Конституційне право громадян на звернення досліджувалося такими українськими вченими: В. Букачем, А. Колодієм, Л. Лазаренко, Л. Липачовою, О. Негодченком, А. Олійником, В. Погорілком, В. Таранухою, Ю. Тодикою, В. Федоренко та ін. Конкретно проблему забезпечення судами України конституційного права громадян України на звернення ніхто не досліджував.